

C-5. Wyznaczanie mocy i oporu grzałki elektrycznej.

Wprowadzenie

Gdy przez dany opornik płynie prąd elektryczny wydziela się na nim energia dE . Jest ona równa spadkowi energii potencjalnej ładunku dq , który przepływa przez opornik

$$dE = dq U = I dt U, \quad (1)$$

gdzie U to spadek napięcia na oporniku powstały w skutek przepływu prądu o natężeniu I . W przypadku opornika energia ta wydziela się głównie w postaci ciepła

$$dQ = U I dt \quad (2)$$

w powyższym wzorze spadek napięcia na oporniku o wartości R zgodnie z prawem Ohma wynosi

$$U = I R \quad (3)$$

Zatem wzór (2) można zapisać w postaci

$$dQ = I R dt \quad (4)$$

Moc związana z wydzielaniem się tej energii będzie równa

$$P = \frac{dQ}{dt} = UI = I^2 R \quad (5)$$

i jest wyrażana w watach [W].

Moc P urządzenia elektrycznego to jeden z jego podstawowych parametrów. Definiuje się ją jako stosunek energii W pobranej przez urządzenie do czasu t w którym ten pobór nastąpił.

$$P = \frac{W}{t}. \quad (6)$$

W przypadku grzałki elektrycznej praktycznie cała energia elektryczna zamieniana jest na ciepło. Jeśli grzałka wykorzystywana jest do podgrzewania pewnej masy wody od temperatury początkowej T_1 do temperatury T_2 to ilość energii (w formie ciepła) potrzebnej do ogrzania wody o masie m i ciepłe właściwym c , można obliczyć ze wzoru:

$$Q = cm\Delta T \quad [\text{J}] \quad (7)$$

gdzie $\Delta T = T_2 - T_1$.

Wartość mocy wymaganej do podgrzewania wody o masie m od temperatury T_1 do temperatury T_2 w czasie t będzie równa:

$$P = \frac{Q}{t} \quad (8)$$

Opór grzałki, wyrażany w omach, można obliczyć z prawa Ohma

$$R = \frac{U}{I} \text{ [}\Omega\text{]}, \quad (9)$$

gdzie U oraz I to odpowiednio napięcie i natężenie prądu płynącego przez grzałkę. W przypadku prądu przemiennego można przyjąć wartości skuteczne napięcia i natężenia prądu, a moc wydzielana będzie mocą średnią.

Wykorzystując równania (7 i 8), wartość mocy wymaganej do podgrzania wody o masie m od temperatury T_1 do temperatury T_2 w czasie t wyliczamy z wzoru

$$P = \frac{cm(T_2 - T_1)}{t}, \quad (10)$$

gdzie $c = 4188,9 \text{ J / (kg} \cdot \text{K)}$ to ciepło właściwe wody, m – masa wody, t - czas podgrzewania od temperatury T_1 do temperatury T_2 . W powyższym wzorze różnicę temperatur można wyrażać zarówno w kelwinach jak i w stopniach Celsjusza.

Zadanie I. Wyznaczanie mocy grzałki elektrycznej

Metoda pomiaru

Celem ćwiczenia jest wyznaczenie mocy wymaganej do podgrzania wody o masie m od temperatury T_1 do temperatury T_2 w czasie t . Rolę grzałki może tu pełnić zarówno prosta grzałka do gotowania wody, jak też czajnik elektryczny. Napełniając czajnik wodą o znanej masie m mierzymy czas t , w którym temperatura wody wzrosła od T_1 do T_2 . Korzystając z wzoru (10) obliczamy żadaną moc.

Wykonanie zadania

Potrzebne przyrządy:

- czajnik elektryczny lub grzałka elektryczna,
- stoper,
- termometr,
- waga lub naczynie z miarką.

Potrzebne materiały

- Woda.

1. Nalać do czajnika odmierzoną ilość wody (określić jej masę m) w temperaturze pokojowej T_1 zmierzonej termometrem. Masę m wyznaczamy za pomocą wagi, np. zważyć czajnik pusty i napełniony, a następnie odjąć odpowiednie wartości. W przypadku użycia naczynia z miarką odmierzamy określoną objętość V wody, a masę obliczamy z wzoru

$$m = \rho V \quad (7)$$

gdzie ρ - gęstość wody w temperaturze pokojowej można przyjąć 993 kg/m^3 .

2. Włączyć czajnik lub grzałkę uruchamiając stoper.
3. Zmierzyć czas t , po którym woda osiągnie temperaturę końcową T_2 . Temperaturę końcową przyjąć w zależności od zakresu pomiarowego posiadanego termometru, pamiętając, że większa różnica temperatur zmniejsza wartość niepewności jej pomiaru.
4. W przypadku braku możliwości umieszczenia termometru w wodzie, doprowadzić ją do wrzenia, a T_2 przyjąć 373 K . Zwrócić tu należy uwagę na niepewność określenia chwili w której wrzenie nastąpi.

5. Pomiar powtórzyć co najmniej 5 razy za każdym razem napełniając czajnik wodą w temperaturze pokojowej. Masy wody mogą być różne. Wyniki zapisać w tabeli, przy czym wynik będzie poprawny jeśli różnicę temperatur będziemy wyrażać w °C.

Wzór tabeli pomiarowej

L.p.	m	t	T ₁	T ₂
	Kg	s	K	K
1.				
2.				
3.				
....				

Opracowanie wyników

Obliczyć dla każdego pomiaru wartość mocy z wzoru (6), oraz jego wartość średnią, a wszystkie wyniki pomiarów umieścić w tabeli.

Otrzymaną wartość mocy P porównać ze znamionową mocą czajnika (grzałki) podaną przez producenta, a różnice między nimi przedyskutować.

W celu oszacowania dokładności uzyskanego wyniku, obliczamy dla wybranego pomiaru względną i bezwzględną niepewność maksymalną wartości otrzymanych z wzoru (10) pamiętając, że $P = f(m, T_1, T_2, t)$ lub $P = f(m, \Delta T, t)$.

Zadanie II. Wyznaczanie oporu grzałki elektrycznej

Metoda pomiaru

Celem ćwiczenia jest wyznaczenie oporu grzałki wykorzystując wartość mocy wymaganej do podgrzania wody o masie m od temperatury T_1 do temperatury T_2 w czasie t . Wyznaczenie tej mocy opisano w zadaniu I. Rolę grzałki może tu pełnić zarówno prosta grzałka do gotowania wody, jak też czajnik elektryczny. Wykorzystując równania (5) i (9) otrzymamy opór grzałki

$$R = \frac{U^2}{P}, \quad (11)$$

Podstawiając moc opisaną wzorem (10), opór grzałki wyliczamy z wzoru

$$R = \frac{tU^2}{cm(T_2 - T_1)}, \quad (12)$$

gdzie $c = 4189,9 \text{ kg/(J}\cdot\text{K)}$ to ciepło właściwe wody, m – masa wody, t - czas podgrzewania od temperatury T_1 do temperatury T_2 a napięcie U to napięcie skuteczne sieci w gniazdku elektrycznym równe 230 V.

Wykonanie zadania

Wykonać czynności opisane w zadaniu I.

Opracowanie wyników

Obliczyć dla każdego pomiaru wartość opór R z wzoru (12) oraz jego wartość średnią, a wszystkie wyniki umieścić w tabeli zawartej w sprawozdaniu z ćwiczenia.

W celu oszacowania dokładności uzyskanego wyniku, obliczamy dla wybranego pomiaru względną i bezwzględną niepewność maksymalną wartości otrzymanych z wzoru (9), pamiętając, że $R = f(m, T_1, T_2, t)$ lub $R = f(m, \Delta T, t)$.

Zagadnienia do kolokwium:

1. Pojęcie mocy.
2. Ciepło jako forma przekazywania energii, ciepło właściwe.
3. Prawo Ohma.
4. Moc prądu stałego i zmiennego.

Literatura:

1. D. Halliday, R. Resnick, J. Walker, *Podstawy Fizyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003 tom 2 i 3.
2. Wstęp do analizy błędów pomiarowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999. 4. G.L. Squires.
3. Praktyczna Fizyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992.
4. <https://openstax.org/details/books/fizyka-dla-szkół-wyższych>

Opracował Jarosław Borc